

Obecne uregulowania prawne w zakresie postępowania z inwazyjnymi gatunkami obcymi

Karolina Mazurska

Departament Zarządzania Zasobami Przyrody
Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody
(Dz. U. z 2013 r. poz. 627, z późn. zm.)

Zabrania się wprowadzania do środowiska przyrodniczego oraz przemieszczania w tym środowisku roślin, zwierząt lub grzybów gatunków obcych (art. 120 ust. 1 uop)

Gatunek obcy – gatunek występujący **poza swoim naturalnym zasięgiem** w postaci osobników lub zdolnych do przeżycia: gamet, zarodników, nasion, jaj lub części osobników, dzięki którym mogą one rozmnażać się (art. 5 pkt 1c uop)

Zakazu, z wyjątkiem gatunków, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (*rozporządzenie*), **nie stosuje się do roślin gatunków obcych** (art. 120 ust. 4 uop):

- 1) przy zakładaniu i utrzymywaniu **terenów zieleni** oraz zakładaniu i utrzymywaniu **zadrzewień** poza lasami i obszarami objętymi formami ochrony przyrody,
- 2) wykorzystywanych w ramach racjonalnej gospodarki leśnej i rolnej

Przepisów ust. 1-2h nie stosuje się do **gatunków morskich**, na których prowadzenie chowu, hodowli, zarybiania, wprowadzania lub przenoszenia, wymagane jest zezwolenie ministra właściwego do spraw rybołówstwa, wydawane odpowiednio na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym albo na podstawie odpowiednio art. 97 albo art. 99 ustawy z dnia 19 grudnia 2014 r. o rybołówstwie morskim (Dz. U. z 2015 r. poz. 222) – **przepis wszedł w życie w dniu 3 marca 2015 r.** (zmiana ustawą o rybołówstwie morskim) (art. 120 ust. 3 uop)

Poprzednie brzmienie:

Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do **gatunków ryb**, na których wprowadzanie jest wymagane zezwolenie ministra właściwego do spraw rybołówstwa, wydawane na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym albo art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie (Dz. U. Nr 62, poz. 574, z późn. zm.)

W stosunku do gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym (inwazyjnych gatunków obcych – *rozporządzenie*) obowiązują zakazy:

- wwożenia z zagranicy
- przetrzymywania
- hodowli
- rozmnażania
- oferowania do sprzedaży
- zbywania

Zezwolenie na (art. 120 ust. 2 uop):

- wwożenie z zagranicy oraz jednocześnie na pozostałe czynności w stosunku do wwożonych okazów – wydaje Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska,
- przetrzymywanie, hodowlę, rozmnażanie, oferowanie do sprzedaży i zbywanie inwazyjnych gatunków obcych – wydaje właściwy regionalny dyrektor ochrony środowiska

Zezwolenie wydaje się na wniosek zawierający następujące elementy (art. 120 ust. 2b uop):

- 1) imię, nazwisko i adres albo nazwę, siedzibę i adres wnioskodawcy,
- 2) cel wykonania wnioskowanych czynności,
- 3) opis czynności, której dotyczy wniosek,
- 4) nazwę gatunku lub gatunków, w języku łacińskim i polskim, jeżeli polska nazwa istnieje, których będą dotyczyły czynności,
- 5) liczbę lub ilość osobników, których dotyczy wniosek, o ile jest to możliwe do ustalenia,
- 6) określenie warunków, miejsca i czasu wykonania czynności,
- 7) świadectwo pochodzenia

GDOŚ lub RDOŚ (art. 120 ust. 2d uop):

- odmawia wydania zezwolenia, jeżeli wnioskodawca był skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo mające związek z przewożeniem przez granicę państwa, przetrzymywaniem, prowadzeniem hodowli, rozmnażaniem i sprzedażą na terenie kraju roślin, zwierząt lub grzybów gatunków obcych, w okresie 3 lat od dnia uprawomocnienia się wyroku,
- może odmówić wydania zezwolenia, o którym mowa w ust. 2, jeżeli wnioskowana czynność stwarza zagrożenie dla rodzimych gatunków lub siedlisk przyrodniczych

GDOŚ lub RDOŚ dokonują kontroli spełniania warunków określonych w wydanych przez siebie zezwoleniach

GDOŚ lub RDOŚ (art. 120 ust. 2e uop) cofa zezwolenie, jeżeli:

- po wydaniu zezwolenia zostaną ujawnione okoliczności, o których mowa w ust. 2d, uzasadniające odmowę wydania zezwolenia,
- zezwolenie zostało użyte niezgodnie z warunkami w nim zawartymi

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz. U. Nr 210, poz. 1260) – wejście w życie w dniu 5.04.2012 r.

Lista gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego powodują lub mogą powodować zagrożenie dla rodzimych gatunków lub siedlisk przyrodniczych

Lista uwzględnia:

- gatunki, które są hodowane lub uprawiane w Polsce w chwili obecnej lub istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo hodowli lub uprawy w przyszłości, co może generować niebezpieczeństwo celowego bądź przypadkowego uwolnienia okazów do środowiska przyrodniczego
- gatunki, w stosunku do których wprowadzenie ograniczeń może przyczynić się do zahamowania rozprzestrzeniania na terenie kraju lub z krajów sąsiednich

W rozporządzeniu figuruje:

- **16** gatunków roślin
- **36** gatunków zwierząt

	ROŚLINY	
1	azolla drobna (azolla karolińska) (1)	<i>Azolla filiculoides</i>
2	moczarka delikatna	<i>Elodea nuttallii</i>
3	xx	<i>Spartina anglica</i>
4	barszcz Mantegazziego (barszcz kaukaski) (1)	<i>Heracleum mantegazzianum</i>
5	barszcz Sosnowskiego (1)	<i>Heracleum sosnowskyi</i>
6	bożodrzew gruczołowaty (ajlant gruczołkowaty) (1)	<i>Ailanthus altissima</i>
7	grubosz Helmsa	<i>Crassula helmsii</i>
8	kolcolist zachodni (1)	<i>Ulex europaeus</i>
9	kolczurka klapowana (1)	<i>Echinocystis lobata</i>
10	niecierpek gruczołowaty (1)	<i>Impatiens glandulifera</i>
11	niecierpek pomarańczowy (1)	<i>Impatiens capensis</i>
12	rdestowiec czeski (rdestowiec pośredni) (1)	<i>Reynoutria x bohémica</i>
13	rdestowiec japoński (rdestowiec ostrokończysty) (1)	<i>Reynoutria japonica</i>
14	rdestowiec sachaliński (1)	<i>Reynoutria sachalinensis</i>
15	trojeść amerykańska (1)	<i>Asclepias syriaca</i>
16	tulejnik amerykański	<i>Lysichiton americanus</i>

(1) Nie dotyczy dalszego przetrzymywania, bez zmiany lokalizacji, okazów przetrzymywanych w dniu wejścia w życie rozporządzenia

	ZWIERZĘTA	
1	xx	<i>Mnemiopsis leidyi</i>
2	krab wełnistoreęki (krab wełnistoszczypcy) (2)	<i>Eriocheir sinensis</i>
3	rak Luizjański (2)	<i>Procambarus clarkii</i>
4	rak pręgowany (rak amerykański) (2)	<i>Orconectes limosus</i>
5	rak sygnałowy (rak kalifornijski) (2)	<i>Pacifastacus leniusculus</i>
6	biedronka azjatycka	<i>Harmonia axyridis</i>
7	ostryga pacyficzna (2)	<i>Crassostrea gigas</i>
8	szczężuja chińska	<i>Sinanodonta woodiana</i>
9	xx	<i>Corbicula fluminalis</i>
10	xx	<i>Corbicula fluminea</i>
11	babka bycza (2)	<i>Neogobius melanostomus</i>
12	babka łysa (babka gołogłowa) (2)	<i>Neogobius gymnotrachelus</i>
13	babka marmurkowata (babka marmurkowa)	<i>Proterorhinus marmoratus</i>
14	babka szczupła (babka rzeczna) (2)	<i>Neogobius fluviatilis</i>

(2) Nie dotyczy okazów przetrzymywanych poza akwenami w celach spożywczych

	ZWIERZĘTA cd.	
15	czebaczek amurski	<i>Pseudorasbora parva</i>
16	pirapitinga (pirania paku)	<i>Piaractus brachypomus</i>
17	sumik karłowaty	<i>Ameiurus nebulosus</i>
18	trawianka	<i>Perccottus glenii</i>
19	żaba rycząca (żaba byk, żaba wół)	<i>Lithobates catesbeianus</i>
20	żółw jaszczurowaty	<i>Chelydra serpentina</i>
21	żółw malowany (3)	<i>Chrysemys picta</i>
22	żółw ostrogrzbiety	<i>Grapthemys pseudogographica</i>
23	żółw ozdobny (3)	<i>Trachemys scripta</i>
24	bernikla kanadyjska	<i>Branta canadensis</i>
25	gęsiówka egipska	<i>Alopochen aegyptiacus</i>
26	sterniczka jamajska	<i>Oxyura jamaicensis</i>

(3) Nie dotyczy okazów wpisanych w dniu wejścia w życie rozporządzenia do rejestru starosty na podstawie art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

	ZWIERZĘTA cd.	
27	bizon	<i>Bison bison</i>
28	bóbr kanadyjski	<i>Castor canadensis</i>
29	jeleń aksis (czytal)	<i>Axis axis</i>
30	jeleń sika (jeleń wschodni)	<i>Cervus nippon</i>
31	jeleń wirginijski	<i>Odocoileus virginianus</i>
32	mangusta złocista	<i>Herpestes auropunctatus</i>
33	maral (jeleń mandżurski)	<i>Cervus elaphus sibiricus</i>
34	szop pracz	<i>Procyon lotor</i>
35	wapiti	<i>Cervus canadensis</i>
36	wiewiórka szara	<i>Sciurus carolinensis</i>

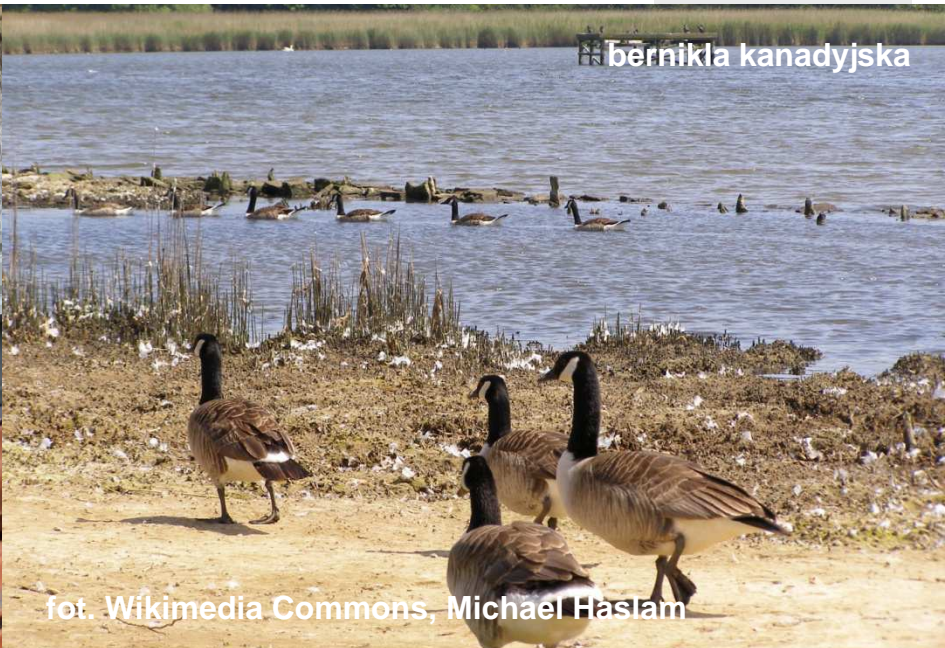
Przykładowe gatunki, które znajdują się w rozporządzeniu

szop pracz

fot. Wikimedia Commons, Melankholic

bernikla kanadyjska

fot. Wikimedia Commons, Michael Haslam

wiewiórka szara

fot. Wikimedia Commons, Überraschungsbilder

jeleń sika

fot. Wikimedia Commons, Lilly M.

Przepisy karne

art. 131 pkt 4a, 9 i 10 uop

Kto :

- nie zachowując należytej ostrożności dopuszcza do ucieczki zwierzęcia z gatunku, o którym mowa w art. 120 ust. 2,
 - wprowadza do środowiska przyrodniczego lub przemieszcza w tym środowisku rośliny, zwierzęta lub grzyby gatunków obcych,
 - bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom sprowadza do kraju, przetrzymuje, prowadzi hodowlę, rozmnaża lub sprzedaje na terenie kraju rośliny, zwierzęta lub grzyby gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym,
- podlega karze aresztu albo grzywny

Sąd doręcza odpis wydanego prawomocnego orzeczenia o przepadku okazów gatunków (art. 130 ust. 1 uop):

- ministrowi właściwemu do spraw środowiska - w przypadku gatunków objętych ochroną na podstawie przepisów prawa Unii Europejskiej, o których mowa w art. 61 ust. 1,
- regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska właściwemu ze względu na miejsce popełnienia wykroczenia lub przestępstwa - w przypadkach innych niż określone powyżej

Okazy gatunków podlegają przekazaniu podmiotom uprawnionym do ich utrzymywania, wyznaczanym decyzją administracyjną przez ww. organy (art. 130 ust. 2 uop)

Ww. organy mogą zarządzić, w drodze decyzji administracyjnej, na koszt skazanego, odesłanie okazów gatunków, wobec których przepadek orzeczono, do państwa, z którego dokonano ich przywozu (art. 130 ust. 3 uop)

Regionalny dyrektor ochrony środowiska może zarządzić, w drodze decyzji administracyjnej, na koszt skazanego, uśmiercenie zwierząt lub zniszczenie roślin lub grzybów gatunków obcych stanowiących własność sprawcy (art. 130 ust. 4 uop)

Usuwanie inwazyjnych gatunków obcych ze środowiska przyrodniczego

Rośliny:

na przykładzie barszczy kaukaskich: Sosnowskiego i Mantegazziego

- kontrola populacji gatunków – na poziomie gminy, do czego zobowiązane są samorządy lokalne; do zadań własnych gminy należą m.in. sprawy związane z ochroną środowiska i przyrody oraz ochroną zdrowia (art. 7 ust. 1 pkt 1 i 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.)
- „Wytyczne dotyczące zwalczania barszczu Sosnowskiego (*Heracleum sosnowskyi*) i barszczu Mantegazziego (*Heracleum mantegazzianum*) na terenie Polski” – www.gdos.gov.pl/igo
- badania dotyczące oceny skali inwazji barszczy kaukaskich, lokalizacje stanowisk w Polsce – Pracownia Stosowanej Ekologii Roślin Wyższej Szkoły Ekologii i Zarządzania w Warszawie – www.barszcz.edu.pl
- finansowanie eliminacji gatunków: środki NFOŚ i GW, WFOŚ i GW, RPO, w ramach projektów współfinansowanych przez UE
- przykładowo: województwo małopolskie – projekt zwalczania barszczu Sosnowskiego współfinansowany w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Usuwanie inwazyjnych gatunków obcych ze środowiska przyrodniczego

Zwierzęta:

- ustawa o ochronie zwierząt:

zabrania się zabijania zwierząt z wyjątkiem uśmiercania zwierząt gatunków obcych zagrażających gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (art. 6 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, Dz. U. z 2013 r. poz. 856, z późn. zm.)

- Prawo łowieckie wraz z aktami wykonawczymi:

- obce gatunki łowne (rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych, Dz. U. Nr 45, poz. 433):

szop pracz (rozporządzenie IAS), jeleń sika (rozporządzenie IAS), jenot, norka amerykańska, piżmak, daniel, muflon, bażant

- okres polowań na szopa pracza, jenota, norkę amerykańską – cały rok (rozporządzenie MŚ z dnia 16 marca 2005 r. w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne, Dz. U. Nr 48, poz. 459, z późn. zm.)

- szop pracz, jenot i norka amerykańska – mogą być odławiane za pomocą pułapek żywołownych (rozporządzenie MŚ z dnia 29 września 2009 r. w sprawie stosowania pułapek żywołownych, Dz. U. Nr 167, poz. 1321)

Decyzje wydane przez GDOŚ w latach 2013-2014 (4):

- 2013: 4

- 2014: 0

- decyzje na przetrzymywanie pojedynczych osobników szopa pracza oraz osobników bizona (postępowania wszczęte w 2012 r. przed zmianą art. 120 ust. 2 uop – pomiędzy 5.04 a 1.10.2012 r.)

Decyzje wydane przez RDOSie w latach 2013-2014 (29):

- 2013: 15

- 2014: 14

- zezwolenia dla ogrodów zoologicznych, organizacji i fundacji przyrodniczych oraz osób prywatnych
- osoby prywatne otrzymały zezwolenia na przetrzymywanie pojedynczych osobników szopa pracza, żółwia ozdobnego i żółwia ostrogrzbietego

Dziękuję za uwagę!

szop pracz, fot. Wikimedia Commons, stevehdc